

Allemaal instappen!

Op reis met de tram

Help!
Waar is
de tram?

Speuren met
opa Remer!

ERFGOEDPROJECT

groep

3

groep

3

Handleiding

Help! Waar is de tram?

Inleiding

'Help! Waar is de tram?' is een erfgoedproject voor groep 3. De leerlingen maken kennis met opa Remer. Opa is als kind eind jaren dertig vanuit Roden naar Australië geëmigreerd. Als opa hoogbejaard teruggaat naar Roden, blijkt er veel te zijn veranderd. Het dorp is groter, er zijn nieuwe wegen en er zijn huizen afgebroken en bijgebouwd. Ook de tram blijkt te zijn verdwenen. Dat maakt opa verdrietig. Hij had zich er zo op verheugd om met zijn jeugdvriend Sikke een ritje met de tram naar Leek te maken. Wat nu? Kunnen de leerlingen opa Remer helpen?

Doelgroep:

groep 3

Algemene leerdoelen:

De leerling:

- weet dat er vroeger een tram door Roden reed;
- maakt kennis met sporen van de tram;
- raakt betrokken bij de eigen omgeving;
- leert werken met primaire historische bronnen;
- oefent met zich inleven in 'de ander';
- verwerkt de opgedane kennis in een creatief eindproduct.

Handleiding

Help! Waar is de tram?

‘Help! Waar is de tram?’ sluit aan bij de volgende kerndoelen:

Nederlands	
1	De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.
12	De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder ‘woordenschat’ vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken.
Tijd	
51	De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
Kunstzinnige Oriëntatie	
56	De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Opzet van het project

‘Help! Waar is de tram’ bestaat uit een introductieles, een les op locatie en een verwerkingsles. De opdrachten zitten verweven in het verhaal over Opa Remer. De verhaalfragmenten zijn cursief gedrukt. De benodigde werkbladen zitten achter de lessen in deze handleiding.

Les 1 – Terug naar Roden

De leerlingen maken kennis met Opa Remer en kijken door zijn ogen naar het heden en verleden in Roden. De leerlingen werken met historische foto’s en filmfragmenten.

Les 2 – Opa helpen

Samen met Opa Remer zoeken de leerlingen naar de plekken waar het tramspoor in Roden liep. Ondertussen vergelijken de leerlingen foto’s

van straatbeelden en gebouwen met de huidige situatie en worden zij uitgedaagd na te denken wat er veranderd is en wat er hetzelfde gebleven is. De zoektocht eindigt bij de bushalte in het centrum, waar de leerlingen ontdekken dat de tram vervangen is door de bus.

Les 3 – Opa en Sikke gaan op reis

In deze verwerkingsopdracht zorgen de leerlingen ervoor dat Opa en Sikke toch nog op reis naar Leek kunnen. De leerlingen ontwerpen een eigen vervoersmiddel waarin Opa en Sikke op reis gaan.

NB: Een goede handleiding bij het bespreken van historische foto’s en ander beeldmateriaal:

Kijken naar kunstwerken m.b.v. *Visual Thinking Strategies*

<https://www.slo.nl/@12567/po-kunstzinnige/>

Handleiding

Help! Waar is de tram?

Tips voor extra opdrachten:

1. Hier reed de tram!

Nodig: digibord, schilderstape, grote vellen wit papier, zwarte stift, (houten) rails, treintjes, kapla/lego of andere bouwmaterialen

Ga naar www.beeldbank groningen.nl en download de kaart van Roden:

NL-GnGRA_817_1641.29 of NL-GnGRA_1536_1502
Projecteer de kaart groot op het digibord.

Praat met de leerlingen over de kaart. Kunnen de leerlingen Roden vinden? Wat herkennen de leerlingen op de kaart? Waar ligt het tramspoor?

Bevestig het grote vel papier met schilderstape aan de zijkanten van het digibord. Trek de contouren Roden met een stift over, net als het tramspoor.

De leerlingen leggen vervolgens de speelgoedrails over het tramspoor. Waar stond het station? Met kapla of lego kunnen de leerlingen het station en andere bebouwing neerzetten. Gebruik eventueel poppetjes etc. van Lego of Playmobil om de plattegrond verder aan te kleden.

2. Hoe ziet Roden er over tachtig jaar uit?

Opa Remer en Sikke hebben de leerlingen laten zien hoe niet alleen Roden, maar ook het leven in tachtig jaar veranderd is. Daag de leerlingen uit na te denken hoe de omgeving verandert door de tijd. Hoe zou Roden er over tachtig jaar uitzien? Wat zouden de leerlingen graag zien dat er bij komt? Wat moet er echt weg? En waarom?

Laat de leerlingen de veranderingen bijvoorbeeld tekenen. Hang alle tekeningen bij elkaar op in de klas en bespreek.

groep

3

Les 1

Terug naar Roden

In deze introductieles maken de leerlingen kennis met Opa Remer en zijn beste vriend Sikke. Opa komt na tachtig jaar vanuit Australië terug naar Roden. Hij wil graag samen met Sikke een ritje met de tram maken. Maar dan komt Opa er achter dat Roden veranderd is en dat de tram niet meer rijdt. Kunnen de leerlingen opa helpen?

De les begint met een PowerPoint, waarin Opa Remer en Sikke zich voorstellen. Vervolgens gaan de leerlingen met Opa Remer terug in de tijd en onderzoeken ze historische foto's en foto's van nu met voertuigen. Welke voertuigen horen bij vroeger? En welke bij nu? De les sluit af met een historisch filmfragment over de tram, waaraan een inlevingsopdracht is gekoppeld.

Lesdoelen

De leerling:

- ontdekt dat er vroeger een tram door Roden reed;
- maakt kennis met andere voertuigen van vroeger;
- leert werken met primaire historische bronnen;
- oefent met inleven in 'de ander'.

Duur:

45 minuten, eventueel spitsen in twee delen

Nodig:

Powerpoint 'Opa Remer', scharen en lijm, kleurpotloden of stiften

Doen:

- PowerPoint klaarzetten;
- Werkblad 'Voertuigen vroeger en nu' kopiëren op A3;
- Portretten van Opa Remer en Sikke kopiëren op A3 formaat en in de klas ophangen. (Hang eventueel de foto's uit de PowerPoint erbij);
- Knipbladen uitprinten en kopiëren:
 - Opdracht 1: Bokkenwagens, paarden en auto's
 - Opdracht 2: Daar komt de tram!

Introductie

In de PowerPoint 'Opa Remer' leren de leerlingen Opa kennen:

Slide 1:

Opa Remer is al heel oud. Toen Opa jullie leeftijd had, woonde hij met zijn ouders en zes broertjes en zusjes in Roden.

Slide 2:

Bespreek de foto: Wat gebeurt er op de foto? Waar zie je dat aan? hoe kun je zien dat dit een foto van vroeger is? herkennen de leerlingen Roden? Lijkt het Roden van vroeger op Roden van nu? Wat valt de leerlingen op?

groep
3

Powerpoint 'Hallo ik ben opa Remer!'

Slide 3:

Laat de leerlingen aan de hand van de foto's in de PowerPoint raden in welk land opa Remer nu woont. Waar herkennen de leerlingen Australië aan? Is Australië ver weg? Of dichtbij?

Slide 4:

Nu woont Opa Remer in Australië. Dat is ver weg! Toen Opa zeven was, verhuisde hij met zijn familie naar Australië. Hij moest wel een maand op de boot zitten. Zeeziek dat hij was! En wat miste hij zijn beste vriend Sikke.

Bespreek de foto: Wat gebeurt er op deze foto? Waar zie je dat aan? Wat valt je nog meer op? Hoe zou het zijn om naar een ander land te verhuizen en je vrienden achter te laten? Hoe zou het zijn om een maand op zo'n boot te zitten? Zou je nu ook met de boot gaan, als je naar een ander land verhuist? Hoe kun je op de foto zien dat Opa naar een warm land verhuisde?

Slide 5:

Opa Remer mist Roden nog steeds. Daarom eet hij vaak poffert. Net als vroeger. Mmmm, lekker met gesmolten boter en bruine suiker.

Poffert is een typisch Drents gerecht. Het wordt gemaakt in een pofferttrommel en au-bain-marie gekookt. Tip: maak samen met de leerlingen een poffert en eet Opa Remers lievelingsgerecht.

Recept: 500 gram bloem, 1 zakje bakpoeder, 500 ml melk, 3 eieren, 2 zakjes vanillesuiker, snufje zout, 100 gram rozijnen, boter, kaneel

Vet de pofferttrommel in met boter en strooi er kaneel in. Meng het bloem, bakpoeder, melk, suiker, zout en eieren tot een glad beslag. Roer de rozijnen door het beslag. Giet het beslag in de poffertvorm en sluit de vorm af met het deksel. Zet de vorm in een grote pan en vul met water totdat de vorm voor $\frac{3}{4}$ in het water staat. Doe het deksel op de pan. Kook de poffert in 1,5 uur gaar. Eet met gesmolten boter en bruine suiker.

Slide 6:

Opa Remer heeft een tuin vol molens. Hij bouwt ze helemaal zelf. Ze doen hem denken aan de molen in Roden. Op een dag mocht Opa op de Australische televisie vertellen over zijn tuin vol molens. Iedereen vond het heel bijzonder.

Praat met de leerlingen over heimwee.

Slide 7:

Opa's beste vriend Sikke woont nog steeds in Roden. Aan de Leeksterweg. Opa en Sikke waren bijna buurjongens. Ze haalden een hoop kattenkwaad uit. Zonder kaartje met de tram van Roden naar Nietap reizen, belletje trekken en appels pikken. Opa en Sikke hadden de grootste lol samen. Maar de beste herinneringen heeft opa aan het schoolreisje met de tram naar Leek. Daar speelden ze op landgoed Nienoord verstoppertje en bouwden hutten in het bos. Dat was leuk!

Praat met de leerlingen over de tram: wat is een tram? Heb je wel eens een tram gezien of er in gereden? Rijdt er nog steeds een tram door Roden?

groep
3

Opdracht 1 Bokkenwagens, paarden en auto's

Slide 8:

Sinds opa in Australië woont, heeft hij zijn vriend Sikke niet meer gezien. Hij mist hem verschrikkelijk. Daarom heeft opa besloten op reis naar Nederland te gaan. Met het vliegtuig dit keer. Dat gaat een stuk sneller dan met de boot! Opa Remer verheugt zich er ontzettend op om samen met Sikke weer een ritje met de tram naar Leek te maken. Om te wandelen dan. Want voor hutten bouwen zijn ze ondertussen misschien wat te oud...

Hoe zou Opa zich voelen als hij erachter komt dat er geen tram meer door Roden rijdt?

Praat met de leerlingen over de manier waarop de wereld in 80 jaar veranderd is.

Bijvoorbeeld:

- boot versus vliegtuig
- De manieren waarop Opa en Sikke contact met elkaar konden hebben (vroeger kon je een brief schrijven, die lang onderweg was. In de jaren zeventig had pas de helft van de Nederlandse huishoudens in een vaste telefoonaansluiting. Bovendien was bellen naar het buitenland erg duur).

Slide 9:

Als Opa in Roden aankomt, blijkt veel te zijn veranderd. En de tram? Waar is die gebleven?

Opdracht 1 – Bokkenwagens, paarden en auto's

In deze opdracht leren de leerlingen wat een voertuig is en onderzoeken zij met behulp van oude en nieuwe foto's welke voertuigen bij vroeger en welke bij nu horen. Ook kijken zij naar de verschillen en overeenkomsten tussen voertuigen van vroeger en nu.

Stap 1

Praat met de leerlingen over het woord 'voertuig'. Wat is een voertuig?

Verdeel de leerlingen daarna in groepjes. Ieder groepje verzint zoveel mogelijk verschillende voertuigen. Bespreek vervolgens de resultaten. Probeer de lijst van voertuigen zo lang mogelijk te maken.

Over welk voertuig vertelde Opa Remer? Vertel dat de leerlingen in deze opdracht ontdekken welke andere voertuigen er waren toen Opa Remer klein was.

Stap 2

Verdeel de klas in groepjes van vier. Geef ieder groepje de poster 'Voertuigen van vroeger en nu' en de knipbladen met foto's. De oude foto's zijn allemaal in Roden gemaakt.

Stap 3

Projecteer de knipbladen op het digibord. Vertel dat er op de bladen foto's van vervoersmiddelen van vroeger en nu staan afgebeeld. Vraag de leerlingen waar je aan zou kunnen zien dat een foto uit de tijd komt dat Opa Remer klein was, of

groep
3

Opdracht 2 Daar komt de tram!

dat de foto nu gemaakt is. (bijvoorbeeld: kleding, omgeving, zoals straatinrichting, lantaarnpalen, wegen etc.) Hoe zou je aan het voertuig zelf kunnen zien of het van vroeger of nu is? (bijvoorbeeld: getrokken door een dier, materialen, aangedreven door een motor of niet etc.).

Stap 4

Vraag de leerlingen de foto's los te knippen en voertuigen te ordenen in twee groepen: vroeger en nu. De leerlingen onderbouwen hoe ze tot hun keuze zijn gekomen. (bijvoorbeeld: een paard en wagen kan ook bij 'nu' geplakt worden. Misschien heeft een leerling wel eens een koets zien rijden).

- Welke vervoersmiddelen herkennen de leerlingen?
- Welke vervoersmiddelen van vroeger rijden nu nog steeds?
- Welke voertuigen hebben een motor?
- Hoe komen de voertuigen zonder motor vooruit?
- Wat was vroeger het snelste voertuig?
- Welk voertuig kon veel mensen vervoeren?
- Waarom zouden veel mensen in Roden blij geweest zijn dat er een tram door hun dorp reed?
- Wat is een verschil tussen een vervoersmiddel van vroeger en van nu?
- Wat is hetzelfde gebleven?

Stap 5

De leerlingen plakken de foto's op de poster. Hang de posters op in de klas.

Opdracht 2 Daar komt de tram!

Nodig: Digibord, werkblad 'Daar komt de tram'

In deze opdracht bekijken de leerlingen een kort filmfragment over de Drachtster tram. De beelden zijn gemaakt op de rit tussen Groningen en Leek en komen uit de periode 1936-1957

Stap 1

Ga naar www.filmbankgroningen.nl en zoek op filmnummer AV0107, film *Op de rails* gemaakt door C.R. Tiddens

Zet de film klaar op 00:08:29:00

In de film zien de leerlingen beelden van een rijdende tram, een klas op schoolreis, het interieur van de tram en beelden van het station in Leek en Roden.

Stap 2

Neem de leerlingen mee in het verhaal van de teleurgestelde opa Remer:

Wat is Opa Remer teleurgesteld dat de tram niet langer door Roden rijdt! Hij wilde zo graag samen met Sikke een ritje in de tram maken. Net als vroeger. In Australië dacht hij vaak aan die keer dat Sikke en hij op schoolreis gingen naar Leek. Daar speelden ze samen in de bossen op landgoed Nienoord. Hutten bouwen, spoorzoeken, verstopperijtje spelen en zochten ze kastanjes en beukennotjes. Die namen ze mee naar huis.

groep

3

Opdracht 2

Daar komt de tram!

Sikke vindt het jammer dat opa zo verdrietig is. Hij wil zijn vriend graag opvrolijken. Ineens herinnert Sikke zich een heel oud filmpje, dat gemaakt werd toen Opa en Sikke met de tram op schoolreis gingen. Zou hij dat filmpje nog ergens hebben? Sikke trekt de kast met oude foto's open. Als het goed is, ligt er ergens een doos met oude films. Als Sikke wat foto-boeken aan de kant schuift, ziet hij de doos liggen. Voorzichtig tilt hij het deksel op. Gevonden!

Sikke doet de gordijnen dicht en zet de film op. Dan roept hij opa Remer.

Stap 3

Start de film.

Het filmfragment eindigt op het moment dat het zwarte scherm met 'Tram Amsterdam – Zandvoort' in beeld komt.

Bespreek het filmfragment met de klas (speel het fragment eventueel nog een keer af).

Bijvoorbeeld:

- Wat gebeurde er in de film? Waar zag je dat aan?

- Waar kun je aan zien dat dit een oude film is? (bijvoorbeeld: zwart-wit beeld, de kleding van de mensen in de film is anders dan nu, de tram rijdt nog, er lopen koeien los op de weg, de auto die je ziet, lijkt niet op een auto van nu, de tram is een stoomtram).
- Wie reizen er met de tram? (Mannen, vrouwen, kinderen)
- Hoe kun je zien dat het een stoomtram was? (er komt stoom uit de schoorsteen voorop de tram)
- Welke stations heb je gezien? (Leek en Roden)
- Wat viel je op? Wat vond je bijzonder?
- Wat zou je nog graag willen weten?

Stap 4

Wat vond Opa Remer van de film van Sikke? Deel het werkblad 'Daar komt de tram' uit. Vraag de leerlingen zich in te leven in Opa Remer. Zou hij blij zijn? Of juist verdrietig omdat hij de tram nu nog meer mist? Is opa verrast? Of misschien wel... De leerlingen bedenken hoe Opa Remer volgens hen op de film reageert en tekenen de reactie van opa in het tekenvak. Bespreek de opdracht na.

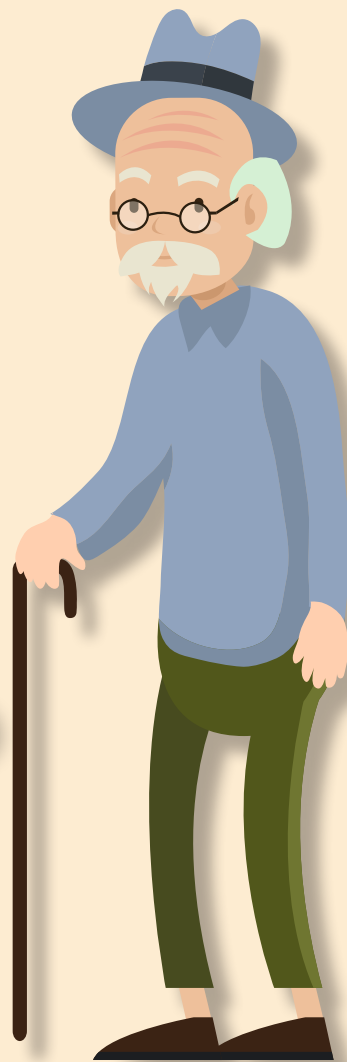
groep
3

Les 1

Terug naar Roden

Opa Remer

Opa Sikke

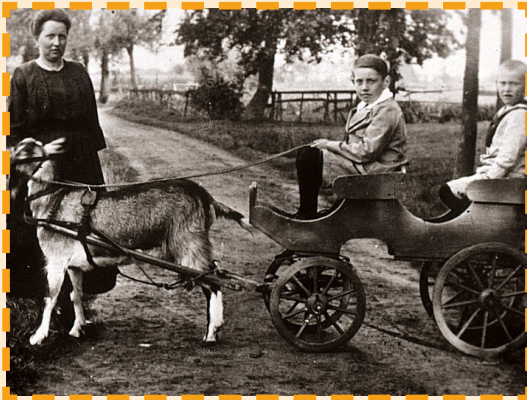
groep
3

Opdracht 1

Knipblad

Bokkenwagens, paarden en auto's

Historische foto's: Historische Vereniging Roon
Nieuwe foto's: Wikipedia, privébezit

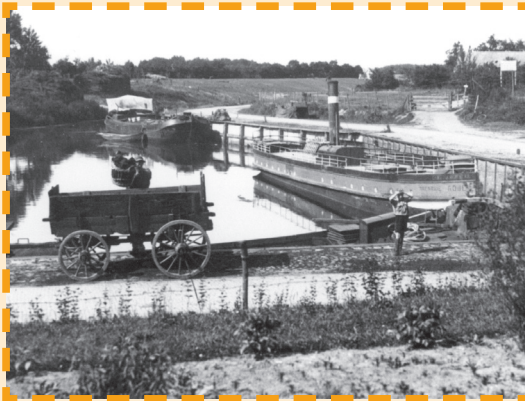
groep
3

Opdracht 1

Knipblad

Bokkenwagens, paarden en auto's

Historische foto's: Historische Vereniging Roon
Nieuwe foto's: Wikipedia, privébezit

groep

3

Opdracht 1

Werkblad

Bokkenwagens, paarden en auto's

Vroeger

Nu

groep
3

Opdracht 2

Werkblad

Wat vindt Opa Remer van de film? Teken het hier.

groep

3

Les 2

Opa helpen

Alles in Roden lijkt anders! Opa Remer loopt door Roden, maar het dorp is niet meer het dorp van vroeger. Sommige huizen en gebouwen zijn verdwenen. Er zijn wegen bijgekomen en nieuwe huizen gebouwd. Op de weilanden rond het dorp staan nu huizen. Het dorp is veel groter geworden. Waar liep toch het tramspoor? Opa kan het nergens vinden.

In deze les helpen de leerlingen Opa Remer om de plek waar het tramspoor lag terug te vinden. Gelukkig is niet alles veranderd en herkent Opa nog plekken van vroeger. Samen met Opa gaan de leerlingen op zoek.

Lesdoelen:

De leerling:

- oefent werken met primaire historische bronnen;
- beleeft het erfgoed;
- kan verschillen tussen Roden vroeger en nu benoemen;
- denkt na over hedendaagse vervoersmogelijkheden.

Van tevoren:

- Regel voldoende begeleiding;
- Print de routebeschrijving uit;
- Print/kopieer de benodigde foto's en vragen dubbelzijdig (het liefst zo groot mogelijk). Print eventueel meerdere exemplaren per foto, zodat de leerlingen de foto's beter kunnen bekijken. Lamineer de foto's.

Duur:

ongeveer 1 - 1,5 uur

Route:

1. De wandeling start bij de **Kanaalstraat/ Wilhelminastraat** aan de linkerkant van de kerk. Op dit braakliggende terrein stond vroeger het tramstation. **Laat foto 1 zien** en bespreek de vragen achterop de foto.
2. **Laat hier ook foto 2 zien** (inkijkje in de Wilhelminastraat).
3. Loop het braakliggende terrein op richting de parkeerplaats. Opa: 'We zitten op het goede spoor! Ik weet het zeker! Alleen die parkeerplaats... die was er vroeger niet. En waar zijn de huizen gebleven?' Laat de leerlingen rondkijken naar straatnaambordjes. Hoe weet je dat het spoor hier vroeger langs liep?

groep
3

Les 2

Opa helpen

4. Steek de **Touwslager** over en loop langs de fietsenstalling en het appartementencomplex.

Laat hier foto 3 zien.

5. Volg het wandelpad tot in de bocht van de Leeksterweg. **Laat hier foto 4 zien.**

6. Loop terug richting het centrum en stop bij de bushalte. Opa Remer en Sikke kunnen niet meer met de tram naar Leek. Welk vervoersmiddel kunnen ze wel nemen?

Praat met de leerlingen over het vervangen van de tram door een bus. Wat zou een voordeel zijn? Wat zou een nadeel zijn?

groep
3

Foto 1

Het station

groep

3

Foto 1 Het station

Opa Remer krabt aan zijn hoofd en kijkt naar de kerk. 'Ja', mompelt hij. 'Hier zou het station moeten staan. Ik zie het aan de plek van de kerk. Maar hier is niks meer wat op het station lijkt! Wat is hier toch gebeurd?'

Vragen bij de foto:

1. Wat zie je op de foto?
2. Waar zie je dat aan?
3. Wat valt je nog meer op aan de foto?
4. Wat zou je nog graag willen weten?

Vertel de leerlingen:

Het was altijd druk op het station van Roden. Er stonden op het peronnetje niet alleen mensen die in wilden stappen, maar er moesten ook goederen in- en uitgeladen worden. Bij het station kocht je een kaartje voor de tram. De wachtkamer was aan de achterkant van het station.

Op dinsdag was het druk op het station. Veel mensen gingen met de tram naar de veemarkt in Groningen. Ook klassen die op schoolreisje gingen, stapten op station Roden in en uit de tram.

Op de tweede foto is de achterkant van het station te zien. Hier was de wachtruimte en kon je een kaartje kopen. In de eerste jaren werden de kaartjes door het raam van het woonhuis verkocht.

groep
3

Foto 2

De Wilhelminastraat

groep
3

Foto 2 De Wilhelminastraat

‘Ben je zonder mij op pad gegaan?’ Sikke komt aanlopen en steekt zijn hand op. ‘Het is toch veel gezelliger om samen te kijken waar het tramspoor heeft gelegen.’ Opa knikt. ‘Je hebt gelijk. Fijn dat je er bent.’

‘Stond café Zuiderveld hier niet?’

‘Dat klopt’, zegt Sikke. Weet je nog dat er tijdens de Rodermarkt een man met een beer was?’

Sikke begint te lachen. ‘Dat weet ik nog heel goed. En dat die man vroeg wie er met de beer durfde te vechten. Niemand was zo gek. Behalve Lammert, de baas van het café.’

‘Lammert won ook nog. Die arme beer. Wat zag hij er uit na het gevecht! En wat was die baas van de beer boos dat hij Lammert de pot met geld moest geven.’

‘Mijn vader zei dat Lammert de volgende dag weer met de beer wilde vechten’, zegt opa Remer. ‘Maar dat wilde de berenbaas niet. Hij was veel te bang dat Lammert weer zou winnen.’

De tram reed achter de Wilhelminastraat langs, waar nu een braakliggend terrein en een parkeerplaats te vinden zijn. De straat heette toen nog Beukenlaan.

Om te vragen:

- Laat de leerlingen de Wilhelminastraat inkijken. Ziet de straat er nog net zo uit als op de oude foto's? Valt het de leerlingen op dat de straat nog niet verhard is?
- Welke onderdelen van de oude foto's zouden de leerlingen terug willen zien in het straatbeeld? Of vinden ze de huidige situatie mooier?

groep
3

Foto 3 De Helterbult

groep
3

Foto 3 De Helterbult

**‘Wat is Roden gegroeid’ zegt Opa Remer.
‘Sikke en ik konden hier uren spelen. We
moesten wel uitkijken als de tram er aan kwam.
Maar die maakte zo’n herrie dat we hem al van
verre aan horen komen.’**

Vragen bij de foto:

Wat zagen de mensen in de tram als ze naar buiten keken?

Wat zie je nu als je hier met de tram langs zou rijden?

groep
3

Foto 4

De Leeksterweg

Roden, Leeksterweg

groep

3

Foto 4 De Leeksterweg

‘Hier moet het spoor langs de huizen gelopen hebben’, zegt opa Remer. Zouden de mensen die hier wonen weten dat er vroeger een tramspoor door hun straat liep?’

‘Weet je nog, Sikke, dat we hier vroeger speelden? En dat de tram de muntjes die we op de rails legden, plat reed?’

‘Dat vergeet ik nooit’, zegt Sikke. ‘Al ben ik bijna honderd! En die keer dat jij met een steen een wagonlamp kapot gooide.’

‘Ik voel het pak voor m’n broek nog steeds’, zegt opa. ‘Wat was moeder boos! Ik mocht twee weken niet meer buiten spelen.’

Vragen bij de foto:

- Welke huizen herkennen de leerlingen op de foto? Welke huizen zijn afgebroken?
- Waar lag het spoor in deze straat? Ga op deze plek staan. Hoe zou het zijn als de tram iedere dag zo dicht langs je huis reed?
- Wat valt je op aan het verkeer op de foto?
- Vraag de leerlingen te tellen hoeveel verkeer er in 1 minuut langs-komt.
- Hoe zou het komen dat er zo weinig verkeer op de foto is?

Het spoor lag zo dicht bij de huizen dat de kopjes in de kasten rinkel-den als de tram langs reed. Soms trilde zelfs de klok van de schoor-steenmantel. Bij sommige huizen kon je je fiets niet voor het huis neerzetten. Dan sleurde de treeplank van de tram je fiets mee. Bij één familie lag het spoor zo dicht bij hun huis dat een punt van de dakgoot over het spoor stak.

groep

3

Les 3

Opa en Sikke op reis

In de verwerkingsles helpen de leerlingen Opa Remer en Sikke nog één keer. Aan het einde van de zoektocht naar de tram in Roden hebben Opa en de leerlingen ontdekt dat de tram in Roden door de bus is vervangen. In deze les ontwerpen de leerlingen hun eigen voertuig voor Opa en Sikke, zodat beide mannen toch nog hun reis naar landgoed Nienoord in Leek kunnen maken.

Lesdoelen:

De leerling:

- Kan in eigen woorden vertellen wat het in de voorgaande lessen over de tram geleerd heeft;
- Kan uitleggen dat de tram vervangen is door andere vervoersmiddelen, zoals de bus;
- Kan de opgedane kennis verwerken in een creatief eindproduct.

Nodig:

Variant 1:

grote vellen papier, gekleurd papier, lijm, scharen, potloden, stiften etc.

Variant 2:

kosteloos materiaal, zoals wc-rolletjes, lege doosjes of melkpakken, doppen van verpakkingen etc., scharen, lijm, gekleurd papier

Duur:

Variant 1: 1 uur

Variant 2: 1,5 – 2 uur

Stap 1

Reflectie:

praat met de leerlingen over wat ze in de voorgaande lessen hebben geleerd over de tram in hun dorp. Door welke vervoersmiddelen is de tram vervangen?

Stap 2

Verwerking:

Opa Remer en Sikke kunnen toch samen op reis! Ze gaan alleen niet met de tram, maar met een door de leerling bedacht voertuig.

De leerlingen maken het voertuig waar Opa Remer en Sikke in zitten. Dat doen ze of op het platte vlak, of ze maken een voertuig van kosteloos materiaal.

Vervolgens knippen ze Opa Remer en Sikke uit het knipblad, en plakken beide mannen in hun voertuig. Op naar Leek!

Tip:

Maak het voertuig zelfrijdend:

www.nemosciencemuseum.nl/nl/ontdek/doe-het-zelf/laat-een-autootje-rijden/

groep
3

Les 3
Knipblad

Knip de opa's uit!

Colofon: Ontwikkeling: Kirsten Bos, Geschiedenis Beleven. Vormgeving: Frank de Wit. Met dank aan:

